АЛЖИР

Лондон, 7 ноември 1942 година... Съветският посланик при емигрантските правителства Богомолов давал прием в чест на 25-годишнината от Великата октомврийска социалистическа революция. Намиращият се между многобройните гости Рьоне Плевен, член на Френския национален комитет, се видял там с чехословашкия министър, който го взел под ръка и му прошепнал: „Тази нощ..."

По това време край брегове те на Алжир, Тунис и Мароко се намирали 200 военни и 110 транспортни съда, които осъществявали операцията „Факел". Сто и двадесет хиляди американски и английски войници започвали десант на територията на френските колонии.

През нощта английското правителство съобщило по телефона за десанта на дежурния в „Карлтън гардънс" полковник Бийот. В 6 часа сутринта той се явил при Дьо Гол. Генералът го посрещнал по пижама и чехли. Изслушвайки съобщението, той побледнял. „Надявам се — възкликнал Дьо Гол, — че хората на Виши ще ги натикат в морето! Във Франция не се влиза чрез кражба с взлом!"

Дьо Гол знаел, че операцията трябва да се състои. Той до последната минута се надявал, че съюзниците все пак до известна степен ще го привлекат да участвува в нея, като го предупредят предварително. Пренебрегнали го обаче по най-унизителен начин. Приемайки сутринта Жак Сустел, един от най-близките си сътрудници, той угнетено забелязал: „Само бог знае какви ще бъдат последиците от тези събития за Франция. По-добре е ние да не се намесваме в тях..."

Настъпил един от най-трудните етапи в живота на Дьо Гол — той чувствувал, че губи почва под краката си. Изглеждало, че е отново в същото положение, както през юни 1940 г., когато, остро чувствувайки своята самотност, своята изоставе-

ност в бурния океан на събитията, с призива си от 18 юни предизвикал според неговите собствени думи „ирония, съжаление и сълзи". Но тогава Дьо Гол бил вдъхновяван и съгряван от надежди. И действително въпреки всичко било постигнато толкова много. Сега всичко рухнало... Но, както е известно, хората с изключителна сила и талант се проявяват най-добре, когато са в най-тежко положение. Горчивите минути на възмущение от съдбата се сменили със състояние на мъжествено напрежение. Той не загубил самообладание, не започнал да търси леките пътища на приспособяването. Проявявайки изключително хладнокръвие и достойнство, той започнал сложна политическа игра срещу такива опитни и силни противници като Рузвелт и Чърчил и след десет месеца напрегната борба блестящо спечелил играта. За разлика от самоуверените си партньори той предвиждал предварително десет хода напред, долавял най-малкия повей в политическата атмосфера и в края на краищата победил. Започнал един от най-интересните етапи в биографията на Дьо Гол.

По обяд на 8 ноември поканили Дьо Гол в Даунинг стрийт. Чърчил и Идън го посрещнали подчертано приятелски, с израз на симпатия и явно смущение. А той придобил вече обичайното си ледено спокойствие, демонстрирал на тези класически представители на британските добродетели прословутата английска флегматичност във френско изпълнение.

Чърчил обяснил, че американците категорично поискали да отстранят Дьо Гол. „Принудени сме да се съобразим с това — казал Чърчил. — Обаче можете да бъдете уверени, че няма да се откажем от споразумението ни с вас... Вие бяхте с нас в най-трудните моменти на войната. Сега хоризонтът започва да се прояснява, ние няма да ви изоставим."

Дьо Гол не без удовлетворение узнава, че тайното подмилкване на американците пред генералите от Виши не ги е избавило от необходимостта да се сражават. Водят се тежки боеве. 200-хилядна френска армия почти навсякъде оказва съпротива. Той научава, че американците извели от Франция с подводница генерал Жиро, стар познат на Дьо Гол, при когото той някога служил. Този ограничен генерал се бил прославил само с бягството си от германски плен. Сега го държат под ръка в щаба на генерал Айзенхауер в Гибралтар. Но в Алжир

се оказал адмирал Дарлан, един от първите хора в йерархията на Виши.

Дьо Гол хладнокръвно дава съвети от военен характер. Учудва се, че американците не са взели под внимание в плановете си първостепенната необходимост от завземане на Бизерта — мощна база в Тунис. Именно там германците могат да хвърлят подкрепление, което впрочем се и случило. Дьо Гол дори не изпуска възможността да даде на британците пореден урок по независима политика. „Ето какво не разбирам — казва той, — как така вие, англичаните, изцяло сте предали в чужди ръце делото, от чийто успех на първо място е заинтересована Европа?" „Но както и да е — заключава той, — най-главното сега е да се постигне прекратяването на боевете. А после ще видим."

В 8 часа вечерта Дьо Гол се обръща по радиото към французите в Северна Африка, към войниците и офицерите от армията, към френското население, което възлизало на повече от един милион души. Нито сянка от обида или високомерие, никаква следа от недоволство от грубото му отстраняване. Всички лични чувства са изоставени. Говори политически деец, за когото по-високо от всякакви интереси е борбата с Хитлер, говори патриот, който стои по-високо от личните амбиции: „Въставайте! Помагайте на нашите съюзници. Присъединявайте се към тях без всякакви уговорки! Не мислете нито за имената, нито за формулите! За делото! Настъпи великата минута. Настъпи часът на благоразумието и мъжеството... Французи от Северна Африка! С вашата помощ ние отново ще влезем в битката от единия край на Средиземно море до другия и победата ще бъде спечелена благодарение на Франция!"

А янките вършели работата си с голям размах и с липса на политически усет, като не доглеждали главното — антифашисткия характер на войната. Заради непосредствени изгоди се вършели неща, които оставяли впечатление за безпринципност. Точно на 8 ноември Рузвелт открито изложил своята политика пред Андре Филип, член на Френския национален комитет, изпратен във Вашингтон с цел да преодолее упоритото предубеждение на президента срещу Дьо Гол. Емисарят на „Сражаваща се Франция" връчил писмото на генерала, в което той с красноречива скромност излагал своите безупречни намерения, опровергавайки подозренията в диктаторски за-

мисли. „След тежките години на окупация — писал той — абсурдно е да си въобразява човек, че във Франция може да се въведе и осъществи лична власт.“ Толкова ли е абсурдно? Във всеки случай писмото било оставено без отговор. Андре Филип бил заставен цял месец да чака да бъде приет от президента и едва на следващия ден след американския десант в Северна Африка бил допуснат в Кръглия салон в Белия дом. Социалистическият лидер, професорът по право се явил като адвокат на Дьо Гол и убедително обосновал политическите планове на „Сражаваща се Франция“. Президентът го прекъснал: „Политически Франция за мене не съществува дотогава, докато чрез избори не се издигнат нейните представители...“ „Но кой ще представи Франция до изборите, кой ще ги организира?“ „Ние готвим група политически и военни специалисти, които ще осигурят управление на Франция, докато се възстанови демокрацията...“ „Господин президент, за френския народ чуждестранният окупатор винаги ще бъде само окупатор...“ „Аз — отговорил Рузвелт — не съм идеалист като Уилсън, аз се интересувам преди всичко от ефективността. Имам достатъчно проблеми, които трябва да решавам, и ми допадат онези, които помагат да ги решавам. Днес Дарлан ми дава Алжир и аз викам: Да живее Дарлан! Ако Куизлинг ми даде Осло, ще викам: Да живее Куизлинг! Дори ако утре Лавал ми даде Париж, ще кажа: Да живее Лавал“

В точно съответствие с този курс американското командуване на 11 ноември сключило споразумение с адмирал Дарлан, признавайки го за върховен комисар на Северна Африка. Към Дарлан се присъединили вишистките губернатори на разни части на френската империя — Ногес, Шател, Бержере, Боасон. Тези колаборационисти и привърженици на властта във Виши постъпвали на служба при американците, виждайки накъде се наклонява блюдото на везните. Генерал Жиро, който със своята наивност поискал ни повече, ни по-малко, а именно поста върховен главнокомандуващ войските на съюзниците (т. е. и на американците!), бил оставен в запаса. Впрочем той набърже се присъединил към Дарлан, получавайки командуването на френската армия в Африка. На 15 ноември Дарлан обявил установяването на нова власт... от името на маршал Петен!

А Хитлер окупирал цяла Франция, включително и Южната зона. В Тулон загинала огромната френска флота. Французите

вдигнали във въздуха корабите си, които биха могли да послужат за освобождаването на Франция. Режимът на Петен окончателно се превърнал в жалка фикция. В това време съюзниците пред очите на французите, които ги очаквали като освободители, дали властта в Северна Африка на политиците от Виши! Американците покровителствували представителите на най-отвратителната и продажна диктатура, отхвърляйки Дьо Гол заради неговите „диктаторски попълзновения". Но Дьо Гол имал безупречната репутация на патриот и в очите на французите неговият авторитет растял. Рузвелт печелел дейците от Виши и ... губел Франция! Дьо Гол писал през тези дни на генерал Катру по повод на северноафриканските събития: „Всичко това е некрасиво. Аз мисля, че след време то ще бъде променено и ние ще се окажем единствената чистоплътна и ефективна организация..."

На 16 ноември било публикувано комюнике на Френския национален комитет, в което Дьо Гол и неговият комитет решително заявявали, че „те не вземат никакво участие в преговорите, които се водят в Северна Африка с представителите на Виши и не поемат никаква отговорност за тях. Ако тези преговори доведат до решения, в резултат на които ще бъде утвърден режимът на Виши в Северна Африка, тези решения няма да бъдат приети от „Сражаваща се Франция". Това лаконично комюнике трябвало да покаже, че Дьо Гол действува само в съгласие с волята и достойнството на френския народ. И то не можело да не срещне благоприятно отношение от страна на принципните антифашисти и патриоти.

Все по-ясно се очертавала тактическата линия на Дьо Гол при новите условия, когато под предлог на военна целесъобразност САЩ създавали в Северна Африка някакъв американизиран вариант на режима във Виши, отказвайки се, както и по-рано, да признаят на Дьо Гол изключителното право да представлява Франция. Чърчил пасивно поддържал тази политика, но същевременно поддържал и своите задължения по отношение на „Сражаваща се Франция".

Дьо Гол се стремял да заеме мястото на представителите на Виши в Северна Африка и да накара САЩ да признаят Френския национален комитет като единствен представител на Франция. Той се стараел да получи от Чърчил по-активна защита пред Вашингтон на правата на „Сражаваща се Франция",

затова хвърлил в играта два основни коза, които използувал едновременно. Преди всичко Дьо Гол още по-високо издигал в противовес на утилитарно-примитивната американска политика знамето на идеалите, в името на които се водела от народите световната война. Той се опирал на ненавистта към фашизма, недопускаща никакви компромиси с онези, които са свързани с него, както представителите на режима на Виши. Рязко разширявал връзките си с вътрешната съпротива, за да използува положението на номинален вожд на това движение за укрепване на своите международни позиции.

От друга страна, внимателно следял и използувал настроението на буржоазията както във Франция, така и в англосаксонските страни. Тези настроения в края на 1942 г. се определяли от събития със световен мащаб: водело се великото Сталинградско сражение, в сравнение с което всички северноафрикански дела и политически разправии около тях изглеждали просто смешни. Сталинград показал, че Съветският съюз ще бъде главен победител във войната, а това неизбежно означавало засилване на неговия авторитет, а също и на влиянието на идеологически родствените му сили, на първо място комунистическите партии. Сред буржоазията нараствало тревожното чувство на опасност от възможни следвоенни социални изменения. Дьо Гол издигал тезата, че само той с правителството си в зародиш може да спаси Франция от комунизма, докато управниците на Виши в Северна Африка само засилват влиянието на комунистическата партия.

Следователно Дьо Гол фактически се опирал на съпротивата, на френския народ и на неговите стремежи с намерението в стратегически план да използува придобитите по този начин позиции с цел да се предотвратят опасните за буржоазията социални последици от победата на СССР.

Ето как тънко се проявила тази трезво пресметната линия в беседа с Чърчил на 16 ноември 1942 година. Дьо Гол говорил за недалновидността и опасността от използуването на представителите на Виши в Северна Африка, за възможните катастрофални последици от тази краткотрайна, макар и изгодна политика. „Сега не е XVIII век — заявил той, — когато Фридрих подкупвал придворните във виенския двор, за да заграби Силезия, не е епохата на Възраждането, когато се използували услугите на полицейската стража на Милано или наемните

убийци на Флоренция. Но тях никога не са ги правели управници на освободените народи. Ние водим война с кръвта и душата на народите. Ето телеграмите, които получавам от Франция. Те показват, че Франция е вцепенена. Помислете за възможните неизброими последици, ако тя дойде до извода, че освобождението в този вид, в който го разбират съюзниците, идва от Дарлан. Вие можете да спечелите военна победа, но морално ще загубите и ще има само един победител — Сталин."

Чърчил не възразил по същество, забелязвайки, че предстоящите събития не предрешават бъдещето. Но Дьо Гол заявил, че страхът от комунизма е най-уязвимото място на Чърчил, че като свири на тази струна, той няма да сбърка. С методична последователност, с нова, удвоена енергия Дьо Гол започнал да осъществява своя тактически план.

Необходимо било не само на всяка цена да се запази единството на „Сражаваща се Франция", но и колкото е възможно да се укрепи, да се разшири с всички средства нейното влияние. Наистина възможностите на Дьо Гол намалели. Сега той не можел свободно да използува английското радио, което попаднало под контрола на американците. Все пак „Сражаваща се Франция" не само устояла пред новата буря, но се и придвижила напред. В края на 1942 г. под нейна власт минали островите Мадагаскар и Реюнион, след това и Сомалия. Войските на „Сражаваща се Франция" успешно действували в Либия, те завзели Фецан — важен пункт, осигуряващ връзката между Тунис и Екваториална Африка.

Дьо Гол особено внимателно следял какво става в Северна Африка. Удало му се да изпрати там своя мисия, но Дарлан я върнал. Толкова по-добре, защото нищо повече не укрепвало авторитета на Дьо Гол, колкото неговото несходство с Дарлан. Скоро този проблем впрочем се разрешил. На 24 декември 20-годишният Фернан Боние дьо ла Шапел застрелял адмирала. Неочакваното убийство, както смятал Дьо Гол, „отговаряло на желязната логика на събитията". Убиецът същия ден бил съден, осъден на смърт и на следващото утро екзекутиран. Защо такова бързане? Осъденият до последната минута твърдял, че влиятелни лица ще се намесят и ще предотвратят смъртното наказание. Никой не се намесил. Тайнствена история, по повод

на която се носели много слухове. Едни смятали Дьо ла Шапел за роялист. други — за голист...

Жиро бил назначен на странния пост „граждански и военен главнокомандуващ". Дьо Гол незабавно му телеграфирал и му предложил среща, но Жиро отказал. Обаче преписката между двамата генерали продължила, макар да било явно, че те не се разбират. На 17 януари станало нещо неочаквано. Чърчил помолил Дьо Гол да пристигне в Казабланка, където той ще му уреди среща с Жиро. Дьо Гол узнал, че там се намира и Рузвелт. Не означавало ли това, че САЩ и Англия имат намерение да уредят състезание между „своите" кандидати?Дьо Гол решил, че това е не само недостойна, но и опасна комедия, и се отказал да пътува. След два дни се получила нова телеграма, съдържаща официална покана от Рузвелт и Чърчил да дойде на тяхната среща. Британският премиер буквално заклевал Дьо Гол да пристигне, заплашвайки, че ще прекрати всякаква поддръжка на „Сражаваща се Франция". Дьо Гол с подчертана бавност заминал, но се канел в нищо да не отстъпва. Той бил недоволен от всичко: от това, че при пристигането му не му оказали военни почести, че го отвели в кола със замазани стъкла, за да не привлича вниманието на населението, че го настанили в предградието на Казабланка Анфа, превърнато в ограден с бодлив тел лагер. Това му се сторило оскърбително.

Най-напред Дьо Гол се срещнал с Жиро. Този армейски генерал му съобщил, че „не желае да се занимава с политика" и „никога не слуша радио и не чете вестници". Но той няма нищо против Виши, съвсем не разбира смисъла на съпротивата и е готов да се подчинява на американците. След това Дьо Гол се срещнал с Чърчил и от него узнал плана за „уреждане" на френския проблем. Създавал се комитет, чиито председатели щели да бъдат генералите Жиро, Дьо Гол и Жорж, а членове губернаторите, привърженици на Виши — Ногес, Боасон, Бержере и Пейрутон, който току-що бил назначен за генерал-губернатор на Алжир. Това назначение предизвикало навсякъде буря от възмущение, защото Пейрутон бил министър на вътрешните работи при Петен и се прочул с жестокото си държане с патриотите. Задачата на проектирания комитет била да

управлява задморските владения на Франция. Дьо Гол мигновено разбрал смисъла на цялата комбинация: „Сражаваща се Франция" щяла да се разпадне в комитета, състоящ се от представители на Виши, той сам автоматично щял да загуби всякакво право да представлява Франция, а освен това го поставяли на една дъска с Пейрутон и другите, а съюзниците малко поукрасявали групата на своите вишистки протежета с участието в нея на патриота Дьо Гол.

Но всичко това било само външната страна на американските замисли, насочени към далечни, но твърде съблазнителни цели. Ненапразно Дьо Гол казвал, че „Съединените щати внасят във великите дела елементарни чувства и сложна политика". На повърхността се наблюдавали елементарни чувства: колкото може по-скоро да се въведе ред в Северна Африка, за да се осигури здрав тил за по-нататъшните военни операции от голям мащаб. И нямало значение кой ще го въведе — може дори и режимът във Виши. Обаче зад това се криела сложна политика. Американците искали да създадат временна федерална система за управление на френската империя. Губернаторите на отделните територии получавали небивала самостоятелност. Империята се раздробявала на отделни парчета и нямало кой да защищава нейната цялост. И тогава, като използуват икономическата си мощ и политическото си влияние, САЩ ще могат да контролират гигантски територии с непокътнати неизчерпаеми ресурси. И всичко това естествено под знамето на движението за свобода и независимост на колониите. Това, което Чърчил правел направо и грубо в Близкия изток, САЩ искали да го направят по-тънко в мащабите на цялата френска колониална империя. Дьо Гол с неговото изострено чувство по отношение на националните, т. е. в дадения случай империалистически интереси на Франция веднага доловил дълбокия смисъл на американската игра, прикривана от безцеремонната непосредственост и престорено простодушие на тези сякаш безгрижни янки.

Генералът с презрение отхвърлил проекта, като заявил, че той съответствува на равнището на „американските старши сержанти" и че за него не може и да се говори сериозно. След това се състояла среща на Дьо Гол с Рузвелт, през време на която президентът пуснал в ход цялото си обаяние, но генералът запазил мрачна недостъпност. Дьо Гол пише, че Рузвелт

„подобно на кинозвездите недоволно се мръщеше, виждайки, че другите също могат да играят роля. Рузвелт не особено благосклонно се взираше в моята особа, макар че криеше чувствата си под галантното си държане на патриций".

На другия ден Дьо Гол посетил Жиро. Този простоват войник го уговарял да приеме англо-американския проект и обещал, че на Дьо Гол ще дадат чин армейски генерал, „за да не се нарушава равновесието". В отговор Дьо Гол прочел на френския армейски генерал лекция за Франция и нейните национални интереси. След това се явил Робърт Мърфи, задкулисният автор на американската политика в Северна Африка. Той се опитал да склони Дьо Гол към отстъпки, твърдейки, че „в Северна Африка на всеки сто човека има не повече от десет голисти". Генералът запомнил това твърдение. Последвало ново, извънредно бурно обяснение с Чърчил, нови срещи с Мърфи и с английския представител Харолд Макмилън, който също се опитал да дава наставления на Дьо Гол. След това пак поканили генерала при Рузвелт. Президентът помолил Дьо Гол поне да се фотографира заедно с него, Чърчил и Жиро. Това било нужно за печата, който вече няколко месеца яростно нападал северноафриканската политика на президента. Дьо Гол се съгласил да се фотографира. „А щом е така — зарадвано попитал президентът, — ще стиснете ли ръката на генерал Жиро в наше присъствие и пред обектива на фотоапарата?" Дьо Гол отговорил на английски: „J shall do that for you" — „Ще направя това за вас." След това четиримата актьори се изправили пред тълпата от фоторепортьори и мило се заусмихвали...

От Казабланка Дьо Гол искал да отиде в Либия, за да посети войските на „Сражаваща се Франция". Но англичаните демонстративно отказали да му предоставят самолет и му предложили да се върне в Лондон със заминаващия за там самолет. Там Дьо Гол свикал пресконференция и разкрил провишисткия смисъл на американската игра. Когато след това пак решил да отлети на Изток, англичаните отново отказали да му дадат самолет. Нещо повече, в английските и американските вестници започнали шумна кампания срещу него, като подложили на остра критика неговите претенции, планове и поведение. Във вестниците се поместили всевъзможни анекдоти, в които с особено удоволствие се разказвало, че по време

на първата среща с Рузвелт Дьо Гол уж сравнил себе си с Клемансо, а на втората среща заявил, че може би неговият прототип е по-скоро Жан д'Арк. Президентът пък уж казал на Дьо Гол, че той е длъжен да реши на кого от тях наистина прилича, тъй като, разбира се, не може да прилича и на двамата. Това било измислица, но в действителност Дьо Гол, предлагайки на Жиро да създадат комитет, в който председател да бъде той, а командуващ армията — Жиро, употребил сравнението, че „той (Дьо Гол) би бил Клемансо, а Жиро — Фош". Обаче мнозина приемали анекдота за чиста монета (казват, че го бил пуснал сам Рузвелт), защото той много напомнял тона и маниера на генерала. Нали във всяка шега има частица истина.

Дьо Гол нито за минута не съжалил за непримиримостта си в Казабланка. Той се убедил колко са слаби позициите на Рузвелт и Чърчил с техния вишистки комитет, колко те се нуждаят от Дьо Гол. Наистина оттогава в тайната преписка между президента и премиера постоянно ставало дума за „годеницата", както те наричали Дьо Гол. Да му се смеят, разбира се, било възможно, но да минат без него вече не можело. Дьо Гол добре запомнил мисълта на Чърчил, казана му в порив на откровеност по време на един богат обяд още през ноември: „Колкото се отнася до вас, въпреки цялата трудност на конюнктурата вашето положение е превъзходно! Жиро политически не съществува. Скоро ще удари часът на Дарлан... Не се сблъсквайте с американците. Имайте търпение! Рано или късно те сами ще дойдат при вас, защото друга алтернатива няма." Събитията се развивали именно така, а Дьо Гол, не желаейки търпеливо да чака, умело ги форсирал. Освен това той постигнал нещо конкретно. Сега в Алжир щял да бъде неговият постоянен представител генерал Катру. От затворите освобождавали голистите, които на 8 ноември организирали неуспял бунт в полза на Дьо Гол. Ръководени от Рьоне Капитан, те развивали активна дейност. Оттогава започнала борбата между голизма и жиродизма. Най-съобразителните хора от обкръжението на Жиро, например Жан Моне, Рьоне Мейер и Кув дьо Мюрвил, които били явни представители на крупния капитал, все повече били склонни да минат в лагера на Дьо Гол. Демонстрирайки яростна непримиримост в Анфе, той водел добре пресметната политика, която била само част от неговата трескава дейност.

От момента на десанта на съюзниците в Северна Африка Дьо Гол силно активизирал контактите си с вътрешната съпротива и сега имал все повече и повече основание да говори от името на Франция. Манифестът за целите на съпротивата, който Дьо Гол публикувал през юни, създавал основа за реално сближение със съпротивата, в която царял републикански, демократичен, дори революционен дух. Дьо Гол с изявленията си по отношение на политическите си цели успокоил организацията на съпротивата. Ако по-рано той се опасявал от твърде бурното разрастване на борбата в метрополията, сега започнал да я поощрява, разбира се, под негов контрол. Негови представители създали в Южна Франция „Армейска организация на съпротивата" от офицери от армията на Виши. Той назначил генерал Делестрен за командуващ „тайната армия". Този генерал, истински патриот, се стремял към обединяване със силите на „франтирьорите и партизаните", ръководени от комунистите. В края на 1942 г. Дьо Гол натоварил Жан Мулен да създаде Национален съвет на съпротивата (НСС). Било решено в него да се включат представители на всички партии, включително и на десните предвоенни партии, които напълно поддържали Виши — „Демократичният алианс" и „Републиканската федерация". Това се правело, за да се отслаби ролята на комунистическата партия в НСС, която неизбежно би станала решаваща във връзка с големия дял на комунистите в антифашистката борба. Най-значителната крачка на Дьо Гол след десанта на съюзниците в Северна Африка било неговото решение да установи най-после пряка връзка с комунистическата партия, което той по-рано упорито отбягвал. На 26 ноември 1942 г. станала срещата на полковник Рьоми с представител на Централния комитет на ФКП. По нареждане на Дьо Гол Рьоми предложил компартията да изпрати свой представител в Лондон. На 8 януари 1943 г. членът на ЦК на ФКП Фернан Грьоние се срещнал на гарата в Монпарнас в Париж с полковник Рьоми. Те заминали за приморския град Кемпер, където с търговски кораб се отправили по море, прехвърлили се после на борда на английски траулер и пристигнали в Лондон. На другия ден Фернан Грьоние отишъл в „Карлтън гардънс" и там го приел Дьо Гол. Грьоние подробно разказал на генерала за положението във Франция и колко много се нуждаят бойците от съпротивата от оръжие и пари... „За това ще

говорите с Паси — прекъснал го Дьо Гол и задал два въпроса: — Е, а вие какво мислите за Жиро? Какво ще бъде след освобождението?" Грьоние отговорил, че според компартията трябва да се свърши с двувластието Лондон — Алжир и да се създаде временно правителство начело с Дьо Гол и Жиро. Що се отнася до бъдещето, народът на Франция сам ще избере и постави на власт достойни хора.

„Значи — казал Дьо Гол — вие предполагате, че Франция ще бъде комунистическа?" — „Ясно е едно, господин генерал — отговорил Грьоние, — в списъците на разстреляните... срещу фамилните имена много често се вижда забележката „комунист". Тези фамилни имена са на металурзи, железничари, учители, а не на индустриалци и банкери. Решаващата роля, която играе днес работническата класа, ще се отрази и на бъдещето на Франция. Републиката на утрешния ден по наше мнение ще трябва да проведе редица дълбоки социално-политически преобразования, но ние смятаме, че патриотите, които се обединяват в името на освобождението на страната, са длъжни да запазят единството си и за преустройството на Франция на нови начала. Впрочем, казано откровено, ние сега много повече сме загрижени за развиващата се борба, отколкото за проблемите на бъдещето."

Но Дьо Гол мислел главно за бъдещето, особено като установявал сътрудничество с комунистите. Като изтъквал тезата за комунистическата опасност, за да окаже натиск върху своите англосаксонски партньори, той не действувал просто в духа на привичния макиавелизъм, а и сам вярвал в реалността на тази опасност. С приближаването на края на войната елементът на антикомунизъм в неговите действия непрекъснато се увеличавал. Неизкоренимият класов инстинкт го подтиквал с всички средства да ограничава влиянието на компартията. Това се отразявало и на неговото отношение към Съветския съюз, чиито успехи засилвали привлекателността на комунистическите идеали. През януари 1942 г. той отдал дължимото на съветската победа край Москва, но след година не казал нито дума по повод на още по-блестящия успех край Сталинград.

Ако обаче край Сталинград се решавал въпросът за самото съществуване на Франция, в началото на 1943 г. политическата съдба на Дьо Гол зависела от успехите на движението на съпротивата на френска земя. Именно по това време за голяма

изгода на Дьо Гол рязко се засилил бойният характер на съпротивата. Режимът на Виши докрай разголил предателската си същност. Лавал получил неограничена власт и милицията на Виши се опитвала да съперничи на гестапо при зверската си разправа с патриотите. Принудителното изпращане на работа в Германия, въведено в средата на януари, увеличило притока на доброволци в отрядите на „франтирьорите и партизаните", на маките[1], на „тайната армия". Сега вече генерал дьо Гол не възпирал разпалеността у бойците от съпротивата, напротив, той я поощрявал. Ето какви призиви издигал той в началото на 1943 г.: „Трябва да победим. Но за да победим, трябва да се бием... Работници, влизайте в нашите отряди — там ще ви осигурят хляб и оръжие, вземайте в ръце пушките! Устройвайте засади на бошите[2] и на агентите, които събират реквизициите! Селяни, събирайте запаси за нашите отряди! Създавайте партизански отряди!"

Дьо Гол особено се нуждаел сега от конкретни искания, за да му се даде властта в Северна Африка. И броят им растял. Още в края на 1942 г. обединените организации на съпротивата на юг се обърнали към правителствата на САЩ и Англия: „Ние настоятелно молим съдбата на освободената Северна Африка да бъде колкото може по-скоро предадена в ръцете на генерал дьо Гол." В началото на 1943 г. броят на тези искания продължавал да расте.

Дьо Гол особено ревностно се стремял видни политически дейци да му окажат доверие като глава на бъдещото временно правителство. С такива изявления излезли Леон Блум, Жорж Мандел, Пол Бонкур и около десетина известни парламентарни дейци. През април 1943 г. председателят на Камарата на депутатите Едуар Ерио, намиращ се в затвора във Виши, писал, че в лицето на Дьо Гол той вижда „единствения човек, способен да обедини огромното мнозинство французи за възстановяването на Франция. Според мене генерал Жиро не притежава политически качества, той е само военачалник".

На 15 май Жан Мулен от името на Националния съвет на съпротивата изпратил послание до генерал Дьо Гол, с което

---

[1]Маки — така се наричали партизаните във Франция през Втората световна война. (Б. пр.)

[2]Боши — обидно, презрително прозвище за германците във Франция. (Б. пр.)

потвърждавал, че всички организации на съпротивата във Франция искат учредяването в Алжир на временно правителство под председателството на Дьо Гол. На 27 май на своето първо заседание, състояло се в центъра на Париж, на ул. „Фур", НСС потвърдил това искане. Създаването на Националния съвет на съпротивата рязко укрепило позициите на Дьо Гол в политическия дуел с генерал Жиро, за когото държали американците. Не случайно по тяхно настояване публикуването на посланието на Жан Мулен било задържано от англичаните. В този момент на сериозно изменение на съотношението на силите в полза на Дьо Гол можело да се очаква всичко. В течение на няколко дни Дьо Гол предпочел за всеки случай да не се явява в „Карлтън гардънс". Той добре знаел как най-респектабилните правителства умеят в нужния момент безпощадно да премахват от пътя си неудобните им хора...

Едновременно с това сложната политическа игра в самата Северна Африка продължавала. Запазването на властта в ръцете на вишистите ставало все по-трудно. В началото на март Жиро окончателно скъсал с правителството на Петен и обявил за недействително цялото му законодателство. Той дори започнал да произнася политически речи с „демократичен" характер. Но това не спасявало положението, което ставало все по-скандално. Сега вече всички, дори американците, смятали за единствен изход включването на Дьо Гол в управляващите органи на Северна Африка, обаче искали върховната власт да оставят в ръцете на Жиро. На 26 февруари Дьо Гол предложил условията за участието си при формирането на временната централна власт, сред които най-важното било искането да се предаде реалната власт на него. Обаче Жиро, приемайки политическите условия, не се съгласявал да се откаже доброволно от приоритета си. От друга страна, американците при подкрепата на англичаните пуснали в ход всички средства за натиск върху Дьо Гол, за да го заставят да се съгласи на второстепенна роля. Но американските дипломати и политици като Робърт Мърфи още слабо познавали генерала — той бил непреклонен. А движението в негова полза растяло и сред съпротивата в Северна Африка. Вашингтон все още се опитвал да го игнорира. На 8 март 1943 г. Рузвелт писал на Чърчил:

„Поведението на годеницата“ става все по-непоносимо. Той е създал в Алжир щаб на своята отровна пропаганда, за да сее раздор... Дьо Гол може би е честен човек, но е обхванат от мания за месианство... Не зная какво да правим с него. Може би вие ще намерите за възможно да го назначите губернатор на Мадагаскар?“

Висшето американско командуване, за да попречи на Дьо Гол да вземе властта в Северна Африка, заявило, че няма да допусне политически промени, докато продължават военните действия. Но на 11 май германо-италианските армии капитулирали и този довод отпаднал. Генерал Жиро още по-рано се отказал от своя приоритет и на 17 май се обърнал към Дьо Гол с молба „незабавно да пристигне в Алжир за образуването на френска централна власт“.

И така пътят за Алжир е отворен. Но не е ли това клопка? Какво очаква Дьо Гол в Северна Африка?

Там генерал Жиро се ползува с поддръжката на всемогъщите американци и му е дадена пълна власт. В негови ръце са армията, полицията, администрацията, печатът, радиото. Целият административен апарат се състои от вишисти, неизпитващи симпатии към Дьо Гол.

А той ще има там само десетина сътрудници и никаква власт, никаква възможност дори да напечата във вестниците или да предаде по радиото поне една дума без разрешение на американските власти. Наистина в Алжир действуват верни голисти, а зад гърба на Дьо Гол е поддръжката на вътрешната съпротива. Но неговите активни привърженици не са тъй много, а съпротивата е далече, зад Средиземно море. Разбира се, на негова страна е моралното превъзходство и неизменната му вяра в самия него и в мисията му. Ако имаше към това и няколко дивизии! Уви, тях ги няма. Пред него е мъглява неизвестност. При това отиването в Алжир отрязва всякакъв път за отстъпление. Да се върне назад, в Лондон, не може. Търпението на съюзниците не е безгранично и те дават да се разбере, че то може всеки момент да се изчерпи. „Сражаваща се Франция“ е поставена в последно време в Лондон под твърде бдителното наблюдение на Интелиджънс сървис. В случай на неуспех остава само бягството в Бразилия, което ще доведе до провал на цялото начинание, започнато на 18 юни 1940 година. Наистина може да се постигне компромис, да се направи сдел-

ка, отстъпка и да се задоволи с малко. Но на Дьо Гол такъв изход и през ум не му минава.

Той взема решение да отлети и на 30 май неговият самолет пресича Рубикон, ролята на който играят водите на Ламанш, Атлантическия океан и Средиземно море. По обяд под крилото на самолета на брега на бляскащото от синевина море се показали множество бели здания, залети от ослепителното слънце — град Алжир.

На другия ден в лицея „Фромантен" започнало заседанието, на което се решавал въпросът за сливането на Френския национален комитет на Дьо Гол и „гражданското и военно командуване на Жиро". Съставът на това събрание се оказал много изгоден за Дьо Гол. На негова страна били двама членове от неговия комитет — Андре Филип и Рьоне Масили, а на страната на Жиро — генерал Жорж и вече известният Жан Моне. Но тъй като в заседанията участвувал и генерал Катру, съотношението на гласовете се оказало четири на три в полза на Дьо Гол. Генералът веднага поставил въпроса, че командуващият войската трябва да се подчинява на гражданските власти. Дьо Гол искал предварително да ограничи ролята на Жиро. Но той започнал да протестира и Жорж го подкрепил, а Моне бил склонен на компромис. Дьо Гол поискал също да бъдат отстранени свързаните с Виши губернатори: на Мароко — Ногес, на Западна Африка — Боасон, на Алжир — Пейрутон. Не били взети никакви решения.

На следния ден неочаквано събитие изменило ситуацията в полза на Дьо Гол. Губернаторът на Алжир Пейрутон подал оставка, като я изпратил на Дьо Гол, макар той да не се ползувал още от официална власт. Дьо Гол приел оставката, но вбесеният Жиро назначил за префект на полицията адмирал Мюзелие, който имал стари сметки с Дьо Гол. В града били докарани войски, всички важни пунктове били заети от жандарми. Създала се атмосфера на военен бунт, предназначен да окаже натиск върху Дьо Гол. Той обаче спокойно чакал 3 юни, когато щяло да се състои новото заседание на седморката. Взело се решение да се създаде Френски комитет за национално освобождение, възглавяван от Дьо Гол и Жиро. Катру, Филип Масили, Жорж и Моне ставали негови членове. Комитетът се натоварвал с функциите на временно правителство, както порано искал Дьо Гол. Неговата цел била да възстанови репуб-

ликата и да унищожи режима на Петен. Губернаторите, свързани с Виши, трябвало да подадат оставка.

И така Дьо Гол постигнал приемането на най-важните си искания, макар Жиро да бил също председател като него. Но позициите му били рязко подкопани. Жан Моне поддържал Дьо Гол и тримата негови привърженици, на страната на Жиро бил само генерал Жорж. Сега в комитета съотношението на гласовете било пет на два в полза на Дьо Гол. Какво се било случило? Защо Жиро загубил най-важните позиции? Защо Жан Моне фактически преминал към Дьо Гол?

Причината била, че всичко това ставало не изолирано от общата политическа обстановка в Северна Африка. Освен безправното арабско население, което изобщо за нищо не го питали, тук имало много френски заселници, особено в Алжир. В страните на Северна Африка те били общо милион и половина. Решаващо значение обаче имала буржоазната върхушка от богати земевладелци и собственици на промишлени, търговски и финансови фирми и висшите чиновници на колониалната администрация. Тясно свързан с буржоазната метрополия, този политически активен и влиятелен елит се придържал към различни политически тенденции. Общ бил стремежът да запазят колониалните си привилегии, свързани с Франция, която ги охранявала, и разбира се, да се предотвратят каквито и да било сериозни социални изменения. Ще може ли генерал Жиро да изпълни тази задача? Ето въпроса, който вълнувал в началото на 1943 г. северноафриканската френска буржоазия. Опитът от правителствената дейност на Жиро с неговия примитивен консерватизъм, игнориране на „политиката“ и сляпо раболепие пред САЩ се оказал плачевен. Неопитен администратор, той веднага объркал всички работи и показал неспособност да защищава интересите на буржоазията. Например той предприел мобилизация на 300 хиляди души, за да създаде голяма армия. Без да се смята, че за тази маса хора нямало снаряжение, мобилизацията дезорганизирала и без това разстроения икономически живот. При това генерал Жиро носел явния печат на привърженик на режима във Виши, който не му позволявал да придобие здраво политическо влияние в обстановката на неминуемо проваляне на Виши. Неговата отстъпчивост спрямо САЩ не му обещавала нищо хубаво, защото той нямал намерение да защищава Северна Африка от

американското икономическо проникване. За разлика от него Дьо Гол се показал най-енергичен защитник на френския колониализъм. Неговият социален произход и консервативните му политически възгледи били известни. А връзките му с вътрешната съпротива можели само да му помогнат да противостои на осъществяването на пламенните революционни надежди на обикновените участници в антифашистката борба. Обстановката следователно била блгоприятна за Дьо Гол, а неговият съперник губел политически кредит. Ето с какво се обяснява преминаването на страната на Дьо Гол на такъв известен представител на едрата буржоазия като Жан Моне. Да се отърве веднага от Жиро, на Дьо Гол пречели само съюзниците — САЩ и Англия. Това била главната пречка, която трябвало да преодолее. И тук всичко зависело от неговото изкуство на политик, основните методи на което той разработил още преди много години в книгата си „Върху острието на шпагата". Настанало време, когато се изисквало хитрост, потайност, умение да се придобие престиж и да се запази властта, без което, както писал някога Дьо Гол, е немислимо да съществува човек на действието...

И така на 3 юни бил учреден „двуглавият" Френски комитет на националното освобождение, в който Дьо Гол формално заемал също такъв пост, както и Жиро, но фактически получил предимство. Към края на заседанието генерал дьо Гол изпитал такава симпатия към своя съперник, че, както споменава в мемоарите си, „от цялата си душа прегърнах генерал Жиро". „Дружбата" на двамата генерали толкова разтревожила съюзниците, че те решили да се намесят. Оказало се, че Чърчил и Идън тайно пристигнали в Алжир и живеели в „нелегалност". Британският премиер поканил Дьо Гол и откровено заявил, че е пристигнал, за да вземе мерки, „ако се случи някакво сътресение, е, да речем, ако вие изведнъж глътнете Жиро". След тази среща генерал дьо Гол решил, че операцията за отстраняването на Жиро трябва да се ускори, за да не се даде възможност на съюзниците да се намесят...

На заседанието на Комитета на седемте на 5 юни се решило да се доизберат останалите членове и да се разпределят функциите им. Всеки от двамата председатели предложил свои кандидати. Дьо Гол, естествено, въвел в комитета изпитани голисти, а Жиро, доверявайки се на съветите на Жан Моне, из-

дигнал хора, които не бил и виждал. В резултат двама от тях — Кув дьо Мюрвил и Рьоне Мейер, се оказали привърженици на Дьо Гол.

Генерал дьо Гол така направил равносметката от това заседание: „Знаейки твърдо, че мнозинството е готово да ме подкрепи, аз реших да започна втория тур на играта. Но преди да хвърля заровете, хубаво ги разбърках." На 8 юни той поискал на новото заседание да се повери на Жиро само инструктирането на войските под контрол на комитета, което искане означавало или Жиро да се подчини, или да се оттегли. Обаче останалите членове на комитета още не се решавали да отстранят „главнокомандуващия". Тогава Дьо Гол заявил, че не може повече да участвува в работата на комитета, който не е в състояние нищо да реши. Той се усамотил във вилата си „Глисин",[1] където прекарал шест дена. Но тези дни минавали съвсем не без полза. Първо, през това време трябвало да пристигнат от Лондон новите членове на комитета, чието присъствие би осигурило на Дьо Гол мнозинство. Освен това генерал Жиро бил подложен на обработка от представители на френското военно командуване, влиятелни дейци на местните буржоазни кръгове и техния послушен печат и той вече съвсем престанал да разбира кого да слуша. Работата била в това, че американците настоявали той в никакъв случай да не се отказва от поста на един от председателите на комитета, че неговото напускане поставя под заплаха осъществяването на големи съюзнически операции. Точно по това време американският държавен секретар Хъл казал, че „на Дьо Гол американците и англичаните не се доверяват. Преминаването на властта в ръцете на Дьо Гол означава от военно гледище заплаха за съобщителните линии в Северна Африка, проточили се на 1400 мили... Американците не могат да имат в тила си чужди генерали". Президентът Рузвелт писал на Чърчил през юни за Дьо Гол, че е настанал моментът „да се скъса с тази личност, която пречи на военните усилия на съюзниците".

Ето защо Дьо Гол, като дочакал пристигането на новите членове на комитета, прекъснал бойкота си и свикал заседание, сега вече с 14 комисари, Жиро отново се възпротивил на уволнението му от поста председател и командуващ френската ар-

[1] Глисин — глициния. (Б. пр.)

мия. На 19 юни Дьо Гол бил поканен от генерал Айзенхауер, който му заявил, че Жиро трябва да остане на поста си, иначе САЩ ще престанат да доставят оръжие на французите.

Дьо Гол като че ли отстъпил и сега Жиро командувал френските войски в Северна Африка, а Дьо Гол — всички останали. Но принципните въпроси се решавали вече от Комитета на националното освобождение, в който Дьо Гол имал сигурно мнозинство. На 2 юли Жиро заминал за Съединените щати да преговаря за доставка на американско оръжие. Всичките 23 дни на неговото отсъствие Дьо Гол използувал за укрепване на своята власт. Той създал ефективен апарат, комплектуван, разбира се, от голисти. Националният комитет работел добре, подчинявайки се безусловно на Дьо Гол. „Колкото и разнообразни да бяха мненията, последната дума винаги казвах аз" — спомня си Дьо Гол.

А работата по отстраняването на Жиро не се прекратявала нито за минута. За да опровергае обвиненията в диктаторски намерения, Дьо Гол тържествено заявил, че ще представлява Франция само до края на войната, а след това ще се откаже от претенции за власт и „няма да поставя своята кандидатура". На 14 юли по случай националния празник в Алжир била организирана грандиозна манифестация. Тълпата горещо приветствувала Дьо Гол. „Бурята от чувства — пише той — нагледно свидетелствуваше за окончателното проваляне на всички интриги, които някои плетяха дълго време около мен." Вдъхновителят на тези интриги, американският дипломат Робърт Мърфи, се намирал редом с Дьо Гол на трибуната и генералът, като си спомнил неговото изявление през януари по време на преговорите в Анфе, му казал: „Това са онези десет процента „голисти" по вашата алжирска сметка."

На 31 юли, когато Жиро се върнал, председателствуването на Комитета за национално освобождение било предадено само на Дьо Гол. Наистина Жиро още известно време подписвал заедно с него документите, но това било обикновена формалност, а през ноември той бил окончателно изваден от комитета. Точно два месеца били нужни на Дьо Гол, за да преодолее съпротивата на САЩ и да отстрани Жиро, вземайки в ръце цялата власт. Както забелязва той, „общото дело от това само спечели".

На 26 август последвало официално признаване от прави-

телствата на великите държави на Френския комитет за национално освобождение, господар на който вече станал Дьо Гол. Наистина формулировките на признаването рязко се различавали. САЩ считали комитета само за „орган, управляващ онези френски задморски територии, които признават властта му". Великобритания отивала малко по-нататък, защото наричала комитета „орган, способен да осигури ръководството на френските усилия във войната". Що се отнася до Съветския съюз, както пише Дьо Гол, „Москва прояви истинска широта". СССР признал комитета като представител на „държавните интереси на Френската република" и единствен „ръководител на всички френски патриоти". Всичко 26 държави признали тогава комитета.

Но докато формулировките за признаване на Френския комитет за национално освобождение от Съединените щати и Англия били много неясни, борбата на Дьо Гол за мястото на Франция продължавала. Той постигнал съгласие от съюзниците да изпрати в Италия френски експедиционен корпус и да участвува в мирното уреждане на света. Наскоро по настояване на Съветския съюз френски представител влязъл в съюзническия „Консултативен комитет по въпросите на Италия", който започнал да действува от декември, „Сражаваща се Франция" по такъв начин за първи път излязла на дипломатическата арена. Но Дьо Гол разбирал, че от това до признаването на Франция за велика държава било още много далече. Франция не била поканена на съвещанието на „голямата тройка" в Техеран. По какъв начин би могъл да постигне тази цел, на кого да се опре? Нали САЩ открито му пречели. Можело да се разчита само на СССР. През есента на 1943 г, в беседа с американския държавен секретар Хъл, заминаващ за Москва през Алжир, Дьо Гол казал: „Ние много се радваме за вас, че в интерес на вашата страна ще установите непосредствен контакт със Съветска Русия. Аз от своя страна също смятам някога да отида в Москва заради интересите на Франция."

Борбата за международен престиж била немислима без вътрешна опора. След отстраняването на Жиро трябвало да се придаде на Френския комитет за национално освобождение максимално представителен характер. В началото на ноември Дьо Гол променил състава му. Сега в него влизали 16 души,

между които немалко представители на разни организации на съпротивата, пристигнали от завзетата от врага Франция. Сред комисарите имало няколко членове на парламента, които не гласували за предаване властта на Петен. Представени били партиите на радикалите, социалистите, християндемократите, десните („умерените"). Отделни членове на комитета били свързани с деловите кръгове, с банките и промишлените фирми. Там имало крупни собственици като Жан Моне или Рьоне Мейер. Всички те носели отговорност само пред генерал Дьо Гол. Самият той не носел отговорност пред никого и осъществявал, според собствените му по-късни признания, диктаторска власт.

Сред членовете на комитета нямало представители на Френската комунистическа партия, единствената партия, която не се била опетнила със сътрудничество с врага и разгърнала безпримерна героична дейност в редовете на съпротивата.

В края на август генерал Дьо Гол съобщил за желанието си да включи комунисти в състава на комитета. Обаче той искал сам да избере подходящи кандидати. Това противоречало на принципите на комунистическата партия, членове на която могат да влязат в правителството само по решение на ЦК на партията. По този повод започнали преговори, които впоследствие Дьо Гол прекъснал, заявявайки, че са му „дотегнали". Той се колебаел също кои отрасли от правителствената дейност да повери на комунистите, стремейки се при това те да заемат най-неважните, чисто технически постове.

За това от какви съображения са се ръководили Дьо Гол и неговите най-близки сътрудници, свидетелствува Жак Сустел: „Във Франция всички бойци от съпротивата смятаха, че комунистите трябва да участвуват в правителството... Дори и онези, които бяха най-враждебно настроени срещу комунистите, настояваха те да бъдат включени във Френския комитет за национално освобождение. Разбира се, генерал Дьо Гол реорганизира правителството, вземайки в него комунисти съвсем по други причини: необходимо беше в навечерието на десанта да покаже, че всички антигермански групировки и партии поддържат правителството. Във всеки случай трябваше да се даде такава гласност..."

На 4 април 1944 г. двама комунисти влезли в комитета — Франсоа Бийу като държавен комисар и Фернан Грьоние

като комисар по въпросите на авиацията. За пръв път от основаването си през 1920 г. компартията участвувала в правителството. Това предизвикало задоволство сред масата бойци в съпротивата и засилило доверието им към генерал Дьо Гол.

На 3 ноември 1943 г. Дьо Гол свикал в Алжир Временна консултативна асамблея, някакво подобие на парламент. Изпитвайки отдавна отвращение към парламентарната демокрация, той направил всичко, за да ограничи нейните права. А да избегне създаването на асамблеята не можел, тъй като извънредно много се нуждаел от засилване на представителния характер на своята власт. Сред делегатите на асамблеята имало четиридесет представители на разни организации на съпротивата, тридесет представители на политическите партии, членове на парламента, намиращи се вън от пределите на Франция, десет генерални съветници от Алжир и двадесет представители от задморските територии. Асамблеята трябвало да изработи препоръки за Комитета за национално освобождение по въпроса за ликвидиране на режима на Виши и заменянето му с нов държавен строй, да издигне проекти за политически и социални реформи, да каже мнението си за формите за оказване помощ на съпротивата, по външнополитическите въпроси и т. н. Тези задачи Дьо Гол набелязал в речта си в деня на тържественото откриване на асамблеята. Той изложил също политическите си планове, макар и в много обща форма. Казал също, че откриването на асамблеята „е първата крачка по пътя към възраждането на френските представителни органи". Дьо Гол тържествено признал голямата роля на вътрешната съпротива, отбелязвайки, че тя „станала главен способ на противодействие срещу врага".

Дьо Гол присъствувал приблизително на 20 от 50 заседания на асамблеята в Алжир, изнасял общи доклади, участвувал в разискванията. И винаги се стараел да не повдига остри въпроси, да не възбужда противоречия, по всякакъв начин подчертавал общността си със съпротивата, превъзнасяйки духа на националното единство. Този тон бил естествена проява на неговия стремеж да получи подкрепа от асамблеята. Той се нуждаел от нови доказателства, че Франция върви след него. И ги получил. Асамблеята одобрила неговата позиция по отношение на съюзниците. Тя признала факта, че възглавяваният от Дьо Гол Комитет за национално освобождение е правителството на Франция.

Всички тогава изпитвали естествен стремеж към единство и това смекчавало противоречията. А те били доста и се проявявали при най-важните въпроси. Каква трябва да бъде Франция след освобождението? За това много се говорело в алжирската асамблея. Всички смятали, че режимът във Виши трябва да бъде унищожен. Но с какво да се замени? Тук мненията се разделяли. Хората на традиционните буржоазни политически течения смятали, че трябва просто да се възстанови системата на Третата република. Предлагали дори да се свика същата Камара на депутатите, която гласувала за Петен. Тя ще отмени това свое решение и край на въпроса. Но представителите на основната маса на бойците от съпротивата мечтаели за друго. Те искали коренна демократизация на републиканския строй, установяване на народовластие. Суверенното еднокамерно национално събрание трябвало да реши съдбата на Франция.

„Аз не споделях тези възгледи — спомня си Дьо Гол. — За предстоящото възстановяване на страната, напротив, смятах, че е необходим режим на действие и отговорност... Държавният глава според системата на избирането му, според неговите права и прерогативи трябва да изпълнява задълженията на арбитър на нацията... Но не беше време да се прави дискусия на тази тема. Дадох възможност да се излее потокът от различни теории..."

Именно в Алжир започнало да се проявява онова различие между Дьо Гол и съпротивата по въпроса за организирането на властта в следвоенна Франция, което скоро, вече в Париж, се превърнало в зееща пропаст. Дълбоко вкоренилият се индивидуализъм и аристократизъм се изразявали у него в презрение към плебейското народовластие. „Могат да се съвещават мнозина, трябва да действува един" — този концентриран израз на политическата философия на Дьо Гол със своя антидемократизъм решително противоречал на самата същност на съпротивата. Впрочем да властвува сам в онова положение му давали възможност именно действията на многото самоотвержени героични и безкористни бойци от съпротивата. Представителите на съпротивата в консултативната асамблея явно не искали това положение да се запази и след освобождението. Дьо Гол прекрасно разбирал това, макар и с доста сдържано настроение. „Изглежда, сред тях няма да се намери нито един — пише той, — който не би се старал да измисли

начин да се наредят работите така, че смяната на режима във Виши да не донесе победа на Дьо Гол."

Голямо било различието между стремежите на мнозинството делегати на асамблеята и намеренията на Дьо Гол и по въпроса за отговорността на съучастниците на врага, за справедливо възмездие на предателите. Хората на съпротивата, видели с очите си престъпленията на властниците във Виши, особено горещо искали тяхното наказание. Дьо Гол не споделял тези стремежи. Той смятал, че трябва да се накажат само малка група чиновници на Виши и въздържал стремежа към възмездие. Това се обяснявало не само с еднаквия му социален произход с Петен и съвпадането на много от възгледите му с теориите на идеолога на Виши Шарл Морас. Снизходителността към престъпленията на вишистите е била продиктувана от конкретни политически причини. Точно през лятото на 1943 г. започнало масово преминаване на представители на Виши на страната на Дьо Гол. Сега той въплъщавал същата онази социално-консервативна тенденция, която породила Виши. При това банда от твърде практични колаборационисти искала да бъде в лагера на победителите. Дьо Гол не пречел на това „минаване към правата вяра" на привържениците на властта във Виши. Иначе би му се наложило да смени целия военен, административен и съдебен апарат. Например почти целият команден състав на френската армия и особено на флотата бил вишистки. Дьо Гол се стремял да установи във Франция ред, а всички „сили на реда" служели на Виши. Присъединяването на множество хора, които навремето приели капитулацията и „националната революция" на Петен, влечало след себе си изменения на характера на голисткото движение. От „бунтарско" при зараждането си, колкото се приближавало към тържеството си, то се превръщало в консервативно. Не е чудно, че сред буржоазията се разпространявали възгледи, според които Дьо Гол и Петен уж по разни пътища вървели към една и съща цел и всеки по своему защищавал Франция.

Повечето от препоръките на консултативната асамблея, които трябвало да се изпълняват главно след освобождението на Франция, имали доста общ характер. Обаче нейните изисквания звучали категорично и настойчиво, когато ставало дума за оказване незабавна помощ на съпротивата, силно нуждаеща се от оръжие. До началото на 1943 г. въоръжената борба с

окупаторите се водела главно от ръководената от комунистите организация „Франтирьори и партизани“ (ФТПФ). Но през 1943 г. и другите групировки на съпротивата разгънали бойни действия. Активизирането на вътрешната съпротива и създаването на нейния национален съвет били важна опора на политическата дейност на генерал дьо Гол.

Към есента на 1943 г. работите на съпротивата започнали сериозно да го безпокоят. През юни германците арестували командуващия „тайната армия“ генерал Делестрен. След него бил заловен и загинал при изтезаване, без нещо да издаде, председателят на НСС Жан Мулен. Тези хора обединявали съпротивата и едновременно провеждали линията на Дьо Гол. След тежката гибел той изпратил няколко нови свои представители, но те един след друг попадали в лапите на гестапо. Връзката на Дьо Гол със съпротивата отслабнала. Особено го тревожело разрастването на влиянието на комунистическата партия. Начело на комитета на военните действия се оказал комунистът Жуенвил. Командуващият ФТПФ бил също представител на компартията. И в изпълнителното бюро на НСС комунистите имали голямо влияние.

Дьо Гол и по-рано с подозрение се отнасял към компартията. Неговите опасения особено се засилили, след като през септември 1943 г. силите на съпротивата освободили остров Корсика. Разбира се, тук също бойното ядро било от комунисти. Ако те имали намерение да вземат властта, лесно биха могли да го направят. Но бидейки истински патриоти, те мислели преди всичко за освобождаването на родината. Комунистите въпреки подозренията на Дьо Гол не възнамерявали да отслабят с разкол общонационалната борба. И все пак освобождението на Корсика засилило предубеждението на Дьо Гол срещу компартията. Сега растежът на съпротивата не го радвал, а повече го тревожел. Естествено яростните антикомунисти Паси и Сустел, които били връзката с вътрешната съпротива, мислели не толкова за снабдяването ѝ с оръжие, а как да отслабят влиянието на комунистите.

През март 1944 г. Дьо Гол се опитал да засили контрола над съпротивата чрез включването на всички нейни бойни отряди в така наречените Френски вътрешни сили (ФФИ). Командуването на тези сили той поверил на генерал Кьониг. Имайки смътна представа за партизанската война, генералът се опитвал

да преустрои съпротивата по подобие на редовната армия, събирайки малките отряди в големи съединения. Това довело до безполезна гибел на големи сили на съпротивата на платото Глиер, а след това при Веркор. Дейността на генерал Кьониг, Паси и Сустел все пак не могла да осигури добър контрол над съпротивата, която се превърнала във всенародна война против окупаторите.

Дьо Гол бил убеден (или давал вид, че е убеден), че комунистите непременно ще се опитат да вземат властта в момента на освобождението. Тази картина той постоянно рисувал пред американците и влиятелните французи. Разбира се, партията нямала намерение да се отказва от своята крайна цел — от социалистическата революция. Но постигането на тази цел не се разглеждало от ръководството на компартията като най-близка практическа задача. При онези условия това би било просто авантюра. Комунистите, както и цяла Франция, в това число и голистите, се стремели към едно — освобождаване на страната и разгром на фашизма. Дейността на компартията напълно съответствувала на националните интереси в най-широкото им разбиране. Комунистите, както и другите партии на съпротивата, се присъединили към програмата на НСС от 15 март 1944 г., срещу която не възразявал и самият Дьо Гол, макар някои нейни точки да не му харесвали, както впрочем не харесвали и на компартията, но това наистина били различни гледни точки. Програмата на Националния съвет на съпротивата предвиждала създаване на правителство начело с Дьо Гол, обновяване и демократизиране на буржоазната република, ограничаване всевластието на големите монополи и провеждане на разни социални реформи. Тя много напомняла програмата на Народния фронт. Комунистите съвсем искрено се присъединили към нея, без да мислят за никакви заговори, в които ги обвинявал Дьо Гол. Много съмнително е дали дълбоко в душата си той е вярвал в такава опасност.

Ако някой се е готвил да вземе властта в освободения Париж и в цяла Франция, това е бил, разбира се, самият генерал дьо Гол. В продължение на много месеци в дълбока тайна подготвял плана за възцаряването си. Дьо Гол пише в мемоарите си за своята мечта, когато „в зората на победата той изведнъж ще се появи в Париж". И при това истински негов съперник била не компартията, а правителството на САЩ.

Разбира се, той се боял от влиянието на комунистите, но „заплахата“ от комунистически преврат е била за него главно средство за натиск върху съюзниците. Рузвелт, както и по-рано, не искал и да чуе за признаване на ФКНО като правителство на Франция. Нещо повече, американците искали да установят до провеждането на избори властта на „съюзното военно правителство“ (АМГОТ). Дьо Гол решил на всяка цена да изпревари съюзниците си. Той предварително назначил 17 регионални комисари, снабдени с извънредни пълномощия, генерални секретари на министерства, префекти на департаменти. Тези хора били длъжни своевременно да пристигнат нелегално в още окупирана Франция и да чакат идването на съюзническите войски. В момента на навлизането им те трябвало да заемат постовете си. Дьо Гол писал, че всеки от тях „трябва да е готов да се появи на мястото си, като че е изплувал из дима на сражението“.

Но Дьо Гол не знаел главното: кога ще започне сражението. Нямало съмнение, че вторият фронт трябва да се открие всеки момент. Главното, което свидетелствувало за това, било победоносното предвижване на Съветската армия. Ясно било, че Съветският съюз може и без помощта на съюзниците да разгроми Хитлер. Така че сега те трябвало да действуват. Но САЩ и Англия старателно скривали от Дьо Гол датата на операцията, точното място на десанта и други важни подробности. На 30 декември Айзенхауер се явил при Дьо Гол. Главнокомандуващият на съюзниците изразил съжаление във връзка с миналите недоразумения и дал да се разбере, че операцията е близка. Дьо Гол настоятелно го помолил да изпрати в Англия една френска дивизия и да я стовари после във Франция, защото той не можел да пристигне в Париж без свои войски. Айзенхауер му обещал това и заявил, че самият той няма да признае във Франция никаква друга власт освен властта на Дьо Гол. Тази беседа зарадвала Дьо Гол, но в политиката на Рузвелт не последвали никакви изменения. Напротив, всичко свидетелствувало, че в Белия дом, както и по-рано, не искат да признаят Дьо Гол.

Да се разчита на поддръжката на Англия също не можело. В началото на 1944 г. в отношенията с англичаните отново възникнали неприятности. Интригите на Спиърс срещу френското присъствие в Близкия изток придобили небивало открит

характер, а Дьо Гол им оказал яростна съпротива. Чърчил в присъствието на един от членовете на ФКНО заявил: „Ех, ако през юли на четиридесетата година ми се бе удало да изведа от Франция Мандел!... Кога най-после Дьо Гол ще престане да бъде такъв непоносим и ще се откаже от своите интриги?"

В началото на 1944 г. Дьо Гол сериозно заболял. Вила „Оливия", където той живеел със семейството си, била недостъпна за чужди хора и отсъствието на генерала давало храна на слухове. Разправяли дори, че Дьо Гол бил умрял. Ами че той бил вече 54-годишен, а животът му бил пълен с толкова преживявания, конфликти и постоянно нервно напрежение! Колко проблеми вече успял да реши, а положението му все още не било достатъчно стабилно. Напротив, в навечерието на освобождението то ставало особено несигурно. С напрегната работа, пътувания из колониите, после в Италия генералът запълвал времето си, отвличал се от гнетящите го мисли за коварните замисли на англичаните и американците, за успехите на комунистите, за прекалената самостоятелност на вътрешната съпротива.

Лошото настроение на Дьо Гол се проявявало в чести избухвания на предизвикателни реплики. Той заявявал например на комисаря на вътрешните работи д'Астие: „Вашият съвет на съпротивата постъпва както му скимне. Трябва да се постави на място..."

Неговото раздразнение и недоволството му се проявявали особено в онези области, където е прието при всякакви обстоятелства да се запазва сдържаност и невъзмутимост — в дипломацията. Генералът се държал към съюзниците толкова надменно, че били наплашени дори неговите верни привърженици. На 27 март 1944 г. заявил в консултативната асамблея, че Франция не се нуждаела от съвети, които идват от чужбина, че тя няма да се съобразява с нищо друго освен с волята на френската нация. Той за пръв път нарекъл своя комитет „временно правителство", макар че никакво официално изменение от подобен род не било станало. Всичко изглеждало така, сякаш Франция ще я освобождават не американските и английските войски, а самият Дьо Гол начело на своите армии. Колкото по-неуверен се чувствувал той, толкова по-рязко утвърждавал своите права. Но вестниците на англосаксонските страни, коментирайки с ехидност неговата надменност, констатирали у

него наличие на комплекс за непълноценност. Той се натрапвал на Франция, натрапвал се и на Съединените щати. Споменавало се, че символът на Франция е галският петел.

Към какво довела тази политика на плесници? На 21 април английските власти забранили на представителите на Дьо Гол да се ползуват с дипломатически шифър. Тази мярка била предприета само по отношение на французите. Тя не била толкова страшна в практически смисъл, но била невероятно унизителна. Не подозирали ли вече французите, че могат да издадат на врага сведения за подготовката на десанта? Вбесен, Дьо Гол заповядал на своите представители да прекъснат всякакви отношения със съюзниците. Той се отказал да приема посланиците на Англия и САЩ. Кризата стигнала до най-високата си точка.

На 23 април британският посланик Дъф Купър помолил да предадат на Дьо Гол, че носи съобщение от извънредна важност. Генералът сменил гнева си с милост и приел посланика. Оказало се, че английското правителство кани Дьо Гол в Лондон за преговори за признаване на комитета и за организиране на властта във Франция. Дьо Гол заявил, че от признаване той съвсем не се интересува и че е безсмислено да се водят преговори за управлението на освободена Франция без участието на американците. Едновременно с това Дьо Гол получил неофициално известие, че Рузвелт би искал да го види във Вашингтон. Съюзниците сякаш били склонни към отстъпки и Дьо Гол решил да замине за Лондон. Но той нямал намерение да се върне в Париж в обозите на чуждите армии и издал нареждане за преобразуването на ФКНО във временно правителство на Френската република, без да мисли, естествено, да съгласува този акт в Англия и САЩ.

На 2 юни 1944 г. на Дьо Гол неочаквано била връчена телеграма от Чърчил: „Моля ви да пристигнете заедно с вашите колеги колкото се може по-скоро при запазване на строга тайна. Уверявам ви, че това е в интерес на Франция." Чърчил дори отправил в разпореждане на Дьо Гол своя личен самолет „Йорк". Нима политиката на твърдост била дала плодове и дългата борба на Дьо Гол за утвърждаване на правата му отивала към желаната развръзка? На 3 юни Дьо Гол заминал за Лондон, опитвайки се да отгатне предварително какъв сюрприз са му приготвили там съюзниците.